

שיר השירים

המבואר

על פי רש"י

מהדורת זכרון מנחם שלום

דבש
וחלב
תחת לשונך

מגילת

שיר השירים
משולבת בביאור
המיוסד על
פירוש רש"י,
לפרש תחת
כל פסוק את
הנמשל בלשון
קלה וצחה

לכל עניני הספר, הערות
והארות, ניתן לפנות
לחיים סמיועל

33 Rena Ln.
Lakewood, NJ
08701

טל:
732-370-3658

עיצוב ועימוד:
piska1010@gmail.com
972-52-7624535

מהדורת זכרון מנחם שלום

לעילוי נשמת זקני ר' מנחם שלום בן ר' דוד יהודה ז"ל - קווים לדמותו

ספר זה מוקדש לע"נ זקני היקר מצד אבי, אציל המידות ונעים ההליכות אשר כל ימיו דבק באלקיו בתמימות.

זקני נולד בכפר קטן סמוך לעיר דעייש בשנת תרע"ט וגדל שם בבית ספוג בתורה ויראה, אך כשימי הזעם משמשו ובאו הגיע אחד מבני משפחתו שהיה גר באותה שעה באמריקה, ובידו אישור כניסה [וויזא] מזוייף כדי להציל אחד מבני המשפחה, וזקני שהיה אז רך בשנים נבחר בהשגחה מיוחדת להיות ניצל מזוועות המלחמה הנוראה, ולהיות נבחן בניסיון אחר שהיה באותה התקופה באמריקה ה'גאלדנע מדינה', שרח"ל הרבה זרקו את כל יהדותם קודם שנכנסו לתחומה, וכל שכן לאחר שנכנסו לדור בה. בשעה שהלך להיפרד מרבו האדמו"ר מדעייש, הרבי בירכו שיזכה להישאר שומר שבת באמריקה, הוא כל כך הצטער על שנחשד בכך עד שפרץ בבכי - 'הוא פורש ובוכה'.

ואכן נבחן ונמצא שלם כמוצאת שלום, היה כיונה תמימה הנאמנת לבן זוגה, והלך תמיד עם הקב"ה בתמימות לב, ואף בזמן ששירת בצבא האמריקאי היה שם כשושנה בין החוחים הדוקרים אותו תמיד בלשונם בדברי חירוף וגידוף, ועם כל זה עמד ביפיו. למרות כל הקשיים שעמדו שם בפניו בענייני היהדות, כגון תפילה, כשרות, ושבת, לא רפו ידיו מקיום התורה, וקידש שם שמים בדרכו הנעימה עד שאפילו מתנגדו הגדול שהיה שם, לבסוף נתפעל ממנו ונכנע לו. עמד תמיד בחזק ועוז לשמור על היהדות בלי להתפתות לכל הפיתויים שסבבו אותו - אום אני חומה.

בהגיעו לפרקו נשא את בת זוגו זקנתי מרת לאה שתחי', ענבי הגפן בענבי הגפן, מצא מין את מינו בדעה איתנה אחת לבנות בית נאמן בישראל, ולגדל משפחה ההולכת בעקבי הצאן בדרכי אבותיהם, והיא עמדה תמיד על ימינו במסירות נפלאה. על השלום ושלוח ששררה תמיד בביתם כל רואיהם העידו שעליהם נאמר 'זכו שכניה ביניהם'.

מאז באו לאמריקה כבחור בודד המפרנס את עצמו במזון ומחיה ועד סוף ימיו עוד ינוכון בשיבה, תמיד היתה לו קביעות עתים לתורה במסירות גדולה, ושעה זאת של לימוד התורה היתה חביבה עליו ביותר, כאשר העידה עליו הארת פניו בשמחתו הגדולה להיות דבוק בדברי אלקים חיים. היה מוקיר רבן בהפלגה נפלאה, וכל יודע ספר היה נכבד בעיניו מאוד. כל ברכה אמר כמתענג בתענוגים, וכל עניית אמן היתה אצלו כמוצא שלל רב, וחביבות גדולה היתה לו לכל דבר מצוה הבא לידו.

היה נהנה ביגיע כפו, נשא ונתן ביושר באמת ובאמונה. היה נוהר תמיד לסגור את חנותו בעש"ק בעוד היום גדול, כי ידע מהו מקור ברכתו. משאו ומתנו היה בנחת עם הבריות ורוח הכל נוחה הימנו. היה מן הנעלבים ואינם עולבים, ומעולם לא נשמע ממנו שום דבר רע על אחרים. תמיד היה מוותר ומוצא דרך לסלוח לאנשים שפגעו בו ולתרץ את מעשיהם, חכו ממתקים וכולו מחמדים, ואין מר בפיהו.

השתוקק כל חייו לחיות בארץ ישראל באהבתו לארץ הקדושה, וכשזכה לעלות על אדמת קודש, שמחתו לא ידעה גבול. הקב"ה יזכנו להמשיך בדרכו.

זלום במעונו	כמותק לשונו
לא רגל על לשונו	נעימה חברתו
והתורה שעשועו	חן וחסד עמו
כי יתן תמורתו.	כאזשר מכירו

יהי זכרו ברוך תנצב"ה.

הסכמת מו"ר הראש ישיבה הרה"ג ר' דוד צבי שוסטאל שליט"א

ראש ישיבה הקדושה 'בית מדרש גבוה' ד'ליקוואוד

בס"ד

RABBI DOVID SCHUSTAL
BETH MEDRASH GOVOHA
LAKEWOOD, N.J. 08701

נ"ח

דוד צבי שוסטאל
בית מדרש גבוה
ליקוואוד, נ. י.

ס"ד

הן בא לפני ידידי יקירי מגדולי מצוייני וחשובי חברי הכולל ה"ה הרה"ג ר' חיים סמיועל שליט"א ובידו ספרו החשוב והיקר מאד אשר בשם "דבש וחלב" יקבנו על מגילת שיר השירים, ותוכו רצוף פירוש נפלא לבאר את הנמשל של שיר השירים בלשון קלה צחה וצרופה - מיוסד על פירוש רש"י הק' וגם הוסיף הערות הארות והשוואות מדברי רש"י משאר מקומות מתנ"ך ובש"ס ומשאר דברי המפרשים.

והנה דבר גדול ונפלא הוא עושה בעמו עם קדש, שהן ידוע מעלת ספר שיר השירים ואמירתה כמו שאחז"ל (משנה ידים פ"ג מ"ה) אמר ר' עקיבא וכו' שאין כל העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים. ובס"ז (או"ח רפ"ח סק"ב) כתב וז"ל שכן מצינו ברע"ק בזהר חדש שהי' בוכה מאד באמרו שיר השירים באשר ידע היכן הדברים מגיעים עכ"ל.

וראה מה שכתב בעל הנתיבות בהקדמתו לפי צרור המור על שה"ש, וז"ל ישכילו החכמים והנבונים הרואים את

כבוד אמרי המגילה הזאת המלאה לה סודות וסתרים וכו' וכמו כן כל התורה כולה וכל דברי הנביאים הן רק לבוש ותוכו רצוף אהבה מסותרת מרמזין על אורות העליונים אשר היו מושגים להנביאים וחכמים בעת היה בנין הבית על תילו ומן אז שחרב בית אלקינו והחכמים נדלדלו אבדה החכמה והוצגנו על פשוטי התורה ריקה. אמנם כל התורה ודברי הנביאים נוכל להשיג בדת שכלינו הפשוטים וזלת המגילה הזאת היות תוכה ותכליתה גבוה מעל גבוה כמ"ש חז"ל כל השירים קודש ושיר השירים קדש קדשים, ואמרו לא היה העולם כדאי וכו' וכאשר תוכה ותכליתה נורא ונשגב על כולם וכהנשא התוך ינשא פשטיותו לעומתו, ולכן תעגנה פעמי דלים מלדרוך אפי' בדרך פשטיותה, עכ"ל.

והנה רבינו רש"י הק' מהראשונים כמלאכים כתב פירוש על כל התנ"ך בכוונה כדי שנוכל ללמוד המקראות על פי קבלת התושבע"פ שליט"א מהתלמודים והמדרשים מה שנוגע להבנת פשט המקרא וכמו שכתב מרן החפץ חיים זצוק"ל בספרו 'חומת הדת' (חתימת הספר) בנחיצות לימוד תנ"ך עם פרש"י ז"ל, וז"ל אלה הם הסדרים שנקבעו בסדר הלימוד והחינוך

הן בא לפני ידידי יקירי מגדולי מצוייני וחשובי חברי הכולל ה"ה ר' חיים סמיועל שליט"א ובידו ספרו החשוב והיקר מאד אשר בשם "דבש וחלב" יקבנו על מגילת שיר השירים, ותוכו רצוף פירוש נפלא לבאר את הנמשל של שיר השירים בלשון קלה צחה וצרופה - מיוסד על פירוש רש"י הק' וגם הוסיף הערות הארות והשוואות מדברי רש"י משאר מקומות מתנ"ך ובש"ס ומשאר דברי המפרשים.

והנה דבר גדול ונפלא הוא עושה בעמו עם קדש, שהן ידוע מעלת ספר שיר השירים ואמירתה כמו שאחז"ל (משנה ידים פ"ג מ"ה) אמר ר' עקיבא וכו' שאין כל העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים. ובס"ז (או"ח רפ"ח סק"ב) כתב וז"ל שכן מצינו ברע"ק בזהר חדש שהי' בוכה מאד באמרו שיר השירים באשר ידע היכן הדברים מגיעים עכ"ל.

וראה מה שכתב בעל הנתיבות בהקדמתו לפי צרור המור על שה"ש, וז"ל ישכילו החכמים והנבונים הרואים את כבוד אמרי המגילה הזאת המלאה לה סודות וסתרים וכו' וכמו כן כל התורה כולה וכל דברי הנביאים הן רק לבוש ותוכו רצוף אהבה מסותרת מרמזין על אורות העליונים אשר היו מושגים להנביאים וחכמים בעת היה בנין הבית על תילו ומן אז שחרב בית אלקינו והחכמים נדלדלו אבדה החכמה והוצגנו על פשוטי התורה ריקה. אמנם כל התורה ודברי הנביאים נוכל להשיג בדת שכלינו הפשוטים וזלת המגילה הזאת היות תוכה ותכליתה גבוה מעל גבוה כמ"ש חז"ל כל השירים קודש ושיר השירים קדש קדשים, ואמרו לא היה העולם כדאי וכו' וכאשר תוכה ותכליתה נורא ונשגב על כולם וכהנשא התוך ינשא פשטיותו לעומתו, ולכן תעגנה פעמי דלים מלדרוך אפי' בדרך פשטיותה, עכ"ל.

הישר בהסכמת גדולי ישראל כמוצוה
עלינו וכו', א) מחוייב כל א' מישראל
ללמד את בנו חמשה חומשי תורה
ע"פ הפשט הישר הכשר עם פירש"י
ושאר המפרשים הראשונים באופן
שיסכים ויתאים עם קבלת חז"ל כדי
שיתרגל מוחם וליבם באמונה ודת
במוסר ובמידות וביראת אלקים
ומלך הנובעת מן התורה, שפרש"י
והמפרשים הנ"ל מבארים בנביאים
וכתובים בדרך שהלומד ילך ויכנס
ללימוד התורה שבעל פה שעליו הננו
מתפללים בכל יום בברכת אהבה רבה
ותן בלבנו להבין ולהשכיל לשמוע
ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים
את כל דברי תלמוד תורתך באהבה
וכו' ועל כל פנים יראה ללמד את בנו
כל חמשה חומשי תורה עם פרש"י ז"ל
ולא פסוקים פסוקים ופרשיות אחדות
עכ"ל.

[illegible][illegible]

הנה דברי אבות ויהי ערב

61002 113 313

וְיָהוָה אֵלֵינוּ מִן הַשָּׁמַיִם
וְיָהוָה אֵלֵינוּ מִן הַשָּׁמַיִם

אולם כמעט שאינו בנמצא מי שילמוד ביאור המקראות במגילת שיר השירים על פי פירוש רש"י ז"ל שכן דברי רש"י הק' קצרים מאד ומילותיו ספורות ומדודות הנה, וצריך הרבה התבוננות ויגיעה להבין פשט המקרא וקשרי הדברים והפסוקים על פי דבריו הק' ועל כן אפילו אלו שכבר התחילו לעסוק בלימוד מקראי קודש שבתנ"ך מורגלים יותר ללמודו עם פירושי האחרונים המבארים את המקראות באריכות וקלים יותר להבין ועל כן אמינא לפעלא דהרהמ"ח שליט"א יישר ויישר שיגע וטרח ביגיעה רבה ועצומה ללמוד בעיון היטב פרש"י על שיר השירים ובחכמה ובתבונה השכיל לעשות להוציא את המרגליות והפנינים מדברי רש"י הקדושים, ולכתבם בשפה ברורה ובנעימה בלשון קלה וצחה את כוונת פירוש הפסוק והמשכתו על פי פרש"י, ומיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לאחריני שברצונו להוציא לאור עולם למען יהנו ממנו בני עלי' ומבקשי השם הרוצים לטעום מנופת צוף 'דבש וחלב' אמירת פסוקי שיר השירים על פי פרש"י.

והנני בזה לברכו מקרב לב שאכן יזכהו השי"ת לברך על המוגמר ולהוציא לאור עולם פרי עמלו ויגיעו, ויזכה עוד להמשיך דרכו ועלייתו בקודש ללמוד וללכת מחיל אל חיל מתוך בריות גופא ונהורא מעליא מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת דקדושה על כי יבוא שילה בב"א.

דוד צבי שוסטאל

הסכמה מאת מו"ר הרה"ג ר' מרדכי ראזענבוים שליט"א

מרא דאתרא דק"ק 'שערי תורה' - שואל ומשיב בישיבה הקדושה 'בית מדרש גבוה'
דלייקוואד - מחבר ספרי 'עטרת שמואל' על סוגיות הש"ס

בעזה"י יום ג' לפרשת משפטים תעש"ו

הן כל יקר ראתה עיני בהופיע לפני ספר יקר ונחמד, מאת ידידי החשוב והנעלה הרב ר' חיים סמיועל שליט"א שזכה לבאר באופן מאוד נעלה את כל ספר שיר השירים, והוא מיוסד על דברי רש"י ז"ל ועוד מפרשים וגם הוסיף מדיליה כמה דברים נאים ומתקבלים, וכבר ידוע שספר שיר השירים הוא קודש הקדשים כמבואר בחז"ל, אמנם בלי ביאור מספיק הרי הוא כספר חתום, מפאת היותו כולו משל, ועתה זכינו לאורו הזך בביאור כל פסוק ופסוק כדי שיהא הכל מובן כראוי, ועל ידו יוכל כל אחד להתעלות בקרבת ה' ויראתו ואהבתו יתברך.

והנה הרב המחבר שליט"א מוכר לי בהיותו מחשובי מתפללי בית מדרשינו, ק"ק שערי תורה, וגם שמו הולך לפניו כבן עלייה המשים לילות כימים בלימוד התורה, ומדותיו הנעימים מחבבו על הבריות, ובדין הוא שיטול שכרו להקריב לפני ציבור הלומדים את ספרו הנחמד על שיר השירים, אשר בודאי יהא לתועלת כל המעיינים והלומדים.

ויהא רעוא שחפץ ה' בידו יצליח לברך בקרוב על המוגמר, ויזכה להמשיך בדרכו הנעלה ללמוד וללמד, ויפוצו מעיינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה.

הכו"ח בהערצה רבה,

מרדכי ראזענבוים

הכ"ח בהערצה רבה

ר' ראזענבוים

הסכמה מאת דודי הרה"ג ר' יצחק מאיר מארגענשטערן שליט"א
ראש הישיבה ישיבת 'תורת החכם' ירושלים

Rabbi Y.M. Morgenstern
Rosh hayeshiva of
"Toras Chochom"
Yerushalaim

יצחק מאיר מארגנשטערן
רב ור"מ דק"ק "תורת חכם"
לתורת הנגלה והנסתר
פעוה"ק ירושלים תובכ"א

בעה"ת, כ"ד לחודש שבט תשע"ו לפ"ק, פעה"ק ירושת"ו

האירו לנגד עיני גליונות מספר דבש וחלב על שיר השירים
מעשה ידי ש"ב האברך הרה"ג המו"מ כמוה"ר חיים סמיועל
שליט"א חתן גיסי כמוה"ר יוסף מנחם לאמעט שליט"א, ותוכו
רצוף ביאור רהוט המלוקט מדברי רבותינו המפרשים קמאי
ובתראי זי"ע לבאר כל פסוקי שיר השירים לעורר האהבה שבין
כנסת ישראל לאביהם שבשמים באהבה רבה ואהבת עולם,
ובמאה"כ אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוז לו,
ואשרי חלקו כי חבלים נפלו לו בנעימים לבאר כל חמיר'א בלשון
צח להקל על הלומד למען יהיו הדברים שמחים ומאירים
בנתינתן. ויהי רצון שיזכה להשלים חיבורו זה ולהוסיף עליו עוד
חיבורים נפלאים כהנה וכהנה לזכות את הרבים ולקשט השכינה
ולעשות נחת רוח לאבינו שבשמים, יפוצו מעיינותיו חוצה ויזכה
להגדיל תורה ולהאדירה עד ביאת גואל צדק במהרה רידן,
אכ"ר.

בברכה נאמנה

י"ד י"ג
י"ב י"א

מכתב ברכה מאת מו"ר הרה"ג ר' משה שמעון הלוי ואזנער שליט"א
מרא דאתרא ק"ק שאטו פארק ספרד לייקוואד

MOSHE SHIMON HALEVI WOSNER
RABBI OF
CHATEAU PARK SFARD - LAKEWOOD N.J

משה שמעון הלוי ואזנער
רב שכונת שאטו - פארק לקהל נ"ס
לעיקוואד

בס"ד

למע"כ ידי"נ היקר מאד נעלה הר"ר חיים סמיועל הי"ו

אחד"ש וש"ת הטוב כמקווה בס"ד, תשואות חן ואפריון נמטיה על הספר
הנכבד מאד "דבש וחלב" על מגילת שיר השירים, בו ליקטת כמין חומר במומחיות
רבה מפירושי רבותינו הראשונים והאחרונים, וערכת בטוב טעם ודעת בלשון צח
ונקי, לקרב מעט לאנשים כערכנו את פשט דבריו העמוקים וגבוהים ורמים שיש
החכם מכל אדם.

בעיון קל שמחתי לראות שסייעתא דשמיא ליוותה אותך בעריכת הליקוט
הנפלא, ומשמיא זיכו אותך ברעיון קדוש, זכית וזיכית את הרבים. כל השירים
קודש ושיר השירים קודש קדשים אשריך שנכנסת לפני ולפנים קודש הקדשים,
ויצאת מבושם.

יה"ר שיתבדרו בבי מדרשא יראו ענוים וישמחו ויהללו ותזכה ותישב
באהלה של תורה לאורך ימים ורוב נחת דקדושה מצאצאיך מתוך בריות גופא
ונהורא מעליא וכט"ס.

כו"ח ידידך אוהבך
משה שמעון הלוי ואזנער

תוכן הענינים

הקדמה.....	יג
שיר השירים עם פירוש דבש וחלב הקצר.....	כ"א
מבוא.....	ס"ה
כולו יראת שמים וקיבול עול מלכותו / ביאור הכינוי כנסת ישראל	
שמות המחברים שהובאו בהערות.....	ע"ב
הקדמת הספורנו לפירושו על מגילת שיר השירים.....	ע"ג
הקדמת הגאון רבי יעקב מליסא לפירושו על מגילת שיר השירים.....	ע"ג
הקדמת רש"י.....	ע"ו
שיר השירים עם פירוש דבש וחלב הארוך.....	ע"ז

בעזה"י

דברי הקדמה

יודעים הכל ומפורסם הדבר שמגילת שיר השירים היא הביטוי הגדול ביותר של האהבה הקיימת בין ישראל לאביהם שבשמים, וכמו שכתב הרמב"ם (הל' תשובה י, ג):

"וכיצד היא האהבה הראויה, הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד, כאילו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה והוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה, יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו, שוגים בה תמיד כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך, והוא ששלמה אמר דרך משל 'כי חולת אהבה אני', וכל שיר השירים משל הוא לענין זה".

ואותה אהבה מופלגת המתוארת בשיר השירים, נמצאת באמת בלב כל אחד מישראל, וכמו שכתב רש"י (ברכות נו, ב) ששיר השירים הוא "חיבת המקום בלב כל ישראל", ולא היתה כוונת שלמה המלך בשיר השירים לתאר רק את אהבתו אל הקב"ה, אלא נכתב ברוח הקודש על עם ישראל בכל הדורות שיבואו אחריו, כמו שכתב רש"י בהקדמתו לשיר השירים ז"ל:

"שראה שלמה ברוח הקודש שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה, חורבן אחר חורבן, ולהתאונן בגלות זה על כבודם הראשון ולזכור חיבה ראשונה אשר היו סגולה לו מכל העמים, לאמר אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה".

ומבואר ששיר השירים לא נכתב על שלמה המלך לבדו, או על דורו שהיו יושבים בשלוה איש תחת גפנו, אלא לכל הדורות הבאים אחריו שסבלו גולה אחר גולה וחורבן אחר חורבן, ובכלל זאת החורבן הנורא של יהדות אירופה, וכל הנסיונות הגדולים והפיתויים וההסתות שאנו סובלים מחמת הגלות עד היום, ובכל זאת כל בקשתנו היא 'ישקני מנשיקת פיהו כי טובים דורך מיין', וכמו שכתב הגר"א בפירושו על שיר השירים (ה, ח) ז"ל:

"מכל הצרות שמצאוני אל תגידו לו יותר רק שחולת אהבה אני, שזה קשה לי יותר מכולם מה שהוא נפרד ממני".

נמצא ששלמה המלך גילה לנו בשיר השירים את שירת הנפש שטמונה בלב כל אחד מישראל עד הדור האחרון, וע"י אמירת שיר השירים יכול האדם להתעורר מעט מדרגה אחר מדרגה, ולהרגיש ולהתקשר לאותה אהבה מופלגת הטמונה בקרבו. ומי לא חשקה נפשו לעורר לבבו לאהבת ה' ע"י השיר הקדוש הזה, אשר בוודאי מרוב קדושתו משפיע הרבה על נפש האומרו.

אך דא עקא, שהשיר נכתב בדרך משל, ואף שבדרך כלל מובן הנמשל על ענין אהבת ה', אבל בדרך פרט בלי לימוד פתרון המשל א"א לעמוד על פרטי כוונת הנמשל ולהתעורר על ידם. וכך כתב הנהגות בהקדמתו בענין נחיצות הבנת הנמשל של השיר:

"ולא היה כוונתי רק שיהיה נאמר השיר המקודש הזה בהבנת פירוש המלות בחיבור הדברים, ולא חברתי זה למבינים ולמשכילים רק להמון ולנערים, למען יוכלו לומר שיר זה בהבנת פירוש המלות ולא יהיה בעיניהם כדברים זרים".

ובוודאי העצה הברורה לזה היא ללמוד את פירוש הנמשל ע"פ דברי חז"ל כמו שפתרו לפנינו רש"י מאורן של ישראל. אולם גם אחר לימוד היטב בדברי רש"י, עדיין יש קושי לומר את השיר בהבנת הלב מכמה טעמים. האחד, מצד שקשה לזכור על אתר בשעת אמירת השיר את הנמשל על כל דבר ודבר, ובפרט כי לפעמים אינו מובן כ"כ מהו הקשר בין המשל לנמשל. ושנית, להבין פרש"י עצמו היא עבודה כבירה, וכמו פירושו על התורה שכידוע נכתבו מאות ספרים לבאר את עומק כוונתו, מהראשונים עד דורנו, אבל על שיר השירים לא נמצא אלא מעט מזעיר, ובהרבה מקומות אין ברור ומחזור היטב מה כוונתו, או איך להעמיס את פירושו בתוך תיבות הפסוק, ובפרט שרש"י מעיד בהקדמתו (וגם בפרק ז, פסוק ב) שלפי פירושו יש המשך רצוף לאורך כל השיר, ולפעמים אינו ברור כ"כ מהו ההמשך של הפסוק לזה שלפניו. ועוד, שבכמה מקומות רש"י מפרש על הפסוק עצמו רק את המשל, ולאחר כמה פסוקים מפרש ברצף את הנמשל של כמה פסוקים ביחד, ובאופן זה קשה לקרוא להבין על אתר את הנמשל.

מחמת כל הקושי האמור, וברוב חשקי שאוכל לקרוא את השיר הקדוש הזה בכוונת הלב, השתדלתי לפרש לעצמי על כל פסוק ופסוק את פירוש הנמשל שלו לפי רש"י, ואיך כל פסוק הוא המשך רצוף לזה שלפניו, ועיינתי במפרשים אחרים על שיר השירים שלפעמים הם מפרשים ע"פ אותו מדרש חז"ל שרש"י מביא, ומאירים את דבריו, וגם מצאתי בסייעתא דשמיא ספרי מחברי זמננו שהאירו את הדרך לעם ההולכים בחושך לפרש דברי רש"י, ונתקבץ על יד על יד, וביחד עם פלפול חברים נתלבנו בעזה"י כמה וכמה דברים, וכתבתי תחת המקרא כדי שיהיה מוכן לפני למזכרת על ענין הנמשל בשעת אמירת השיר.

ולאחר שהשלמתי את המלאכה אמרתי לא אמנע טוב מכל מבקשי ה' הרוצים לומר שיר זה בכוונת הלב, ואין להם את הזמן הפנוי לעיין בכל המפרשים, ומאחר שכבר טרחתי ללבן את הדברים הרי זה נהנה וזה מתענג, כי יותר ממה שהעגל רוצה לינק וכו'.

[קודם שהתחלתי במלאכה הזאת חיפשתי אם נמצא ספר כזה המפרש את השיר על סדר המקרא ע"פ רש"י, ומאחר שלא מצאתי התחלתי לעמול על מלאכתי. אולם במשך המלאכה הראוני שכבר יצאו לאור כמה ספרים חשובים ונפלאים מאירי עיניים כאלו, ואציין אותם לתועלת הקורא, ואלו הן: שיר השירים המפורש 'דברי שלמה' מהר"ר נחום ווייס שליט"א, שיר השירים מפורש מהר"ר גדליה סגל שליט"א, שיר השירים המפורש 'ישועת דוד' מהר"ר דוד יהושע צדוק שליט"א, שיר השירים 'צוהר לתיבה', 'עלי תשוקתו' נדפס בעילום שם, זמירות לשבת עבודת השם, הגדה של פסח מתיבתא עוז והדר, ויתכן שיש עוד ספרים, ועם כל זאת ראיתי שכל אחד מהספרים האלו יש לו טעם וסגנון מיוחד, וגם לי הניחו משמים מקום לעשותו בצורה וסגנון מיוחדים].

✧ **הפירוש שבספר זה**, מיוסד בעיקרו על פירוש רש"י, אבל בהרבה מקומות הוספתי הוספות ממפרשים אחרים המתאימים לדרכו של רש"י ומאירים ומשלימים את פירושו, ולפעמים הוספתי ע"פ מה שהיה נראה לענ"ד, ובכל מקום שהפירוש אינו ממש על פי דברי רש"י הבאתי את המקור בהערות, וממילא בכל מקום שלא הובא עליו מקור אחר, הוא מה שהבנתי מדברי רש"י. ואף שבוודאי נעלם מעיני עומק כוונת רש"י, וכבר אמרו גדולי עולם עשירים בנגלה ובנסתר, שעל כל טיפת דיו של רש"י צריכים לישב שבעה נקיים להבין אותו לאשורו (מימרא זו ידועה בשמם של הרבה גדולים, ובתוכם ר' שמשון אסטרפולי והגר"א), ק"ו לְמַךְ שבעים ושבעה לא יספיקו לי להבין אפילו אפס קצהו של כוונתו העמוקה. אבל עם כל זאת ישנה בדברי רש"י גם הבנה פשוטה שגם אנו יכולים לטעום טעם ומתיקות בקצה המטה, וכמו שכתב הנחלת יעקב (בעל שו"ת משאת בנימין תלמיד המהרש"ל והרמ"א) בהקדמתו לפירושו על רש"י עה"ת ז"ל:

"והנה התורה חתומה נתנה, הן התורה שבכתב והן התורה שבע"פ, כקופה שאין לה אזניים וכטרקלין שאין לו פתח ושער ומבוא להכנס לתוכו, עמוק עמוק מי ימצאנה, עד השמש יצא על הארץ המאור הגדול לממשלת ביום ובלילה המפרש הגדול רש"י ז"ל רבן של כל הבאים אחריו, האיר עינינו בפירושו קיבץ פעלים בתורה ועשה פירושים לתורה שבכתב ושבע"פ בלשון צח וקצר מובן ומוכן אפילו לבר בי רב דחד יומא ולתינוקות של בית רבן ואעפ"כ זה ה'ם גדול ורחב ידים עמוק מאוד עד היסוד בו ואין כל אדם יודע לשוט בדברי רש"י ז"ל וכו' הרי שפירושו סובל ומקבל כל הגוונים, שבמלות קצרות אסף הרבה וכו' את הכל כלל וצלל בקב ונקי וכו'.

אבל אם כל זה יתכן ששגיתי, ולא באתי לומר קבלו דעתי, אלא כתלמיד הדין לפני רבו, תן לחכם ויחכם מדעתו, ומי שימצא בדברי שגגה, נא להודיעני ותיחשב לו צדקה.

✧ **חלק** הפירוש הנדפס באותיות דגושות הוא פירוש לשון המקרא ממש על פי הנמשל, וחלק הפירוש שנדפס באותיות רגילות נכתב לתוספת ביאור אבל אינו מפרש את לשון המקרא ממש. למשל תחת הפסוק 'אשר לשלמה', המילים 'אשר נאמר להקב"ה' נכתבו באותיות דגושות, כיון שהם פירושו של 'אשר לשלמה' ע"פ הנמשל, ואח"כ נכתב 'מאת עדתו ועמו כנסת ישראל' באותיות רגילות כיון שתיבות אלו לא באו לפרש את לשון המקרא אלא נכתבו לתוספת ביאור. ולפעמים כשכותב רש"י כעין הקדמה לדברי הפסוק שאינו חלק מפירוש הפסוק, כתבתי זאת באותיות קטנות יותר.

חילקתי את הספר לשני חלקים, בחלק הראשון ערכתי את השיר עם הפירוש תחת המקרא לבד, בלי הערות ומראי מקומות, כדי להקל על הקורא שרוצה לקרוא את השיר ופירושו בלי לעיין בהערות, ובחלק זה הובאו גם פירוש המילים על הגליון לפרש את התיבות הקשות שבשיר ע"פ המשל, וניתנו בצד הגליון כנגד תיבות המקרא כדי שלא יצטרך הקורא לחפש אחריהם. ועיקר התועלת מחלק זה הוא למי שכבר למד את פירוש רש"י, ומשתמש בפירוש רק למזכרת בשעת האמירה, אבל נכתב באופן שגם בלי שום ידיעה והבנה מוקדמת ימצא בו טעם. ובחלק השני נערך הפירוש עם מקורות וביאורים למי שחשקה נפשו לעיין יותר בהרחבה, ולהבין איך הנמשל קשור למשל וכדומה, ושם נדפס גם פירוש רש"י במילואו, למי שירצה להשתמש בפירוש כסיוע בלימוד רש"י. ושם הובא פירוש המילים עם מקורות, לציין ע"פ איזה מן המפרשים נכתבו.

לפני כל דיבור חדש של השיר יש כותרת המבארת מי אומר את אותו הדיבור, ולמי נאמר, ולפעמים ביארתי שם גם על איזה ענין וזמן הוא מדבר. כמו כן לפני כל פסוק כתבתי מי הוא המדבר את אותו הפסוק, כדי שיהיה מזומן תמיד לפני הקורא למזכרת.

בחלק מן השיר ציינתי בצד הגליון מהי תקופת הזמן שעליה מדובר באותו חלק, כדי להראות את ההמשך של השיר כמו שכתב רש"י (ב, ז) שהשיר נכתב על הסדר של התקופות שעברו על כלל ישראל.

✧ **קראתי** את שם הספר 'דבש וחלב' ע"ש הפסוק 'דבש וחלב תחת לשונך' (פרק ד, יא) משום שהפירוש נערך תחת לשון המקרא ומבאר כל דבר על מקומו תיכף לאמירתו. וגם על פי מה שפירשו הרד"ק והמלבי"ם על מה שנאמר בתהלים (תהלים י, ז) 'תחת לשונך' שר"ל 'בפנימותו והנסתר תחת דבריו' דהיינו כוונת לבו, וזו מטרת חיבור זה לסייע באמירת שיר השירים שיהיה גם כוונת הלב תחת לשונו, ויהא רעוא קמיה שמיא שימצא הקורא טעם מתוק מדבש והבנה בהירה וצח כחלב תחת לשונו באמירת השיר.

ועוד ש'דבש וחלב' עולה בגימטריא שמי ביחד עם שם אבי מורי ואמי מורתי שיחיו, וגם עולה כחשבון של שם אשתי עקרת ביתי אשר כל תורתי שלה היא, ביחד עם שמם של מורי חמי וחמותי שיחיו (בצירוף מספרם - שלש - להשלים החשבון), וזכרון אחד עולה לכאן ולכאן.

✧ **אהללה** שם אלקים בשיר ואגדלנו בתודה, יעלז לבי ומשירי אהודנו, על כל הטובה אשר עשה עמדי מעודי ועד היום הזה, ובפרט על ששם חלקי להיות מיושבי בית המדרש, וזיכני להוציא לאור ספר זה פרי עמלי ויגיעתי.

אשגר טנא מלא ברכות והודאה לכל מי שעזרני במלאכת הקודש, לחברי אשר התנדבו מזמנם לעבור על הספר וכיבדו אותי בחוות דעתם עליו, למשפחתי וחברי שעודדוני בכל משך העבודה, ובפרט לידידי הר"ר יוסף גרינפעלד שליט"א שעבר על הספר כולו בדייקנות והעיר הרבה הערות מועילות והאיר עיני בכמה מקומות בדבריו המתוקים והמאירים, לעורך המומחה הר"ר יהודה היישריק שליט"א שסייע בעריכת הספר לתפארת, להר"ר שמעון דיסלדורף שליט"א מחבר ספר 'פירוש רש"י על שיר השירים מפורש ומבואר', שמסר לי בנדיבות לבו את נוסח פירוש רש"י לאחר שעמל עליו לתקנו ולנקותו מן הטעויות, ולהדרו בפיסוק ומראי מקומות.

שלמי תודה מרובים אשלח למחברי הספרים החשובים אשר נעזרתי בהם הרבה בכתבת הספר ובפרט הספרים הנפלאים, 'סגולת ישראל' להר"ר משה יעקב קנר שליט"א, 'השיר לשלמה' להר"ר שמואל חיים דוד הלפרין שליט"א, 'פירוש רש"י על שיר השירים מפורש ומבואר' להר"ר שמעון דיסלדורף שליט"א, שהאירו לפני את הדרך בהבנת דברי רש"י העמוקים, יתן ה' ויזכו להמשיך במלאכת שמים להוציא עוד ספרים כהנה וכהנה להעשיר כרם בית ישראל.

מעומקא דליבא שגורה הוקרה והודאה להורי היקרים, אאמו"ר דוד יהודה שליט"א ואמי מורתי מרת חיה דבורה שתחי', אשר גידלוני וחנכוני בדרכי נועם, תמיד היו דבריהם בנחת נשמעים, שלום ושלוחה שררו בבית תמיד, וזה היה הכלי להחזיק את הברכה שזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות ומקדשים שם שמים. לא חסכו ממני כל טוב ברו"ג במסירות נפלאה, ומחזיקים אותי שאוכל לשבת באהלה של תורה במנוחת הנפש. יאריך ה' את ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים, ויזכו לראות נחת מכל יוצאי חלציהם מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

שפתי יהגו בתודה קמי מע"כ מו"ח ר' יוסף מנחם לאמעט שליט"א וחמותי מרת לאה שתחי', אשר קיבלוני לביתם באהבה כבן אצלם, ועוזרים ומסייעים אותנו תמיד במסירות נפלאה. יה"ר שיזכו לאריכות ימים ושנים מתוך רוב אושר ונחת.

קובעים ברכה לעצמם זקני וזקנותי מצד אבי ר' מנחם שלום סמיועל ז"ל ותבלחט"א רעיתו מרת לאה תחי', ומצד אמי ר' משה זולטי שליט"א ורעיתו מרת העסא תחי', עם זקני וזקנות אשתי מצד חמי ר' מאיר בן-ציון לאמעט שליט"א ורעיתו מרת שרה תחי' ומצד חמותי ר' יעקב מנחם מארגענשטערן ז"ל ותבלחט"א רעיתו מרת יוכבד שימא תחי', שעברו נסיונות גדולים, ועמדו בהם בגבורה ועוז, להמשיך את מסורת אבותיהם מדור דור, וכל מה שיש לנו הוא בזכותם.

ועל כולנה אני אסיר תודה למי שעל ידה התאפשרה כל העבודה, אשה צנועה וחסודה, נוות בייתי היקרה, אשר עול הבית נטלה על שכמה, למען אשקד באהלה של תורה, מגדלת בנינו במסירות ובאהבה, ומפרנסת הבית בחפץ כפיה, חן חן תשואות לה, וכל הברכות יחולו על ראשה, והון שכרה עין לא ראתה.

➤ וזאת למודעי כי הרבה ביאורים ומראה מקומות ליקטתי מתוך ספרי מחברי זמננו ובפרט הספרים הנפלאים 'סגולת ישראל', 'השיר לשלמה', 'ופירוש רש"י על שיר השירים מפורש ומבואר'. לא באתי ח"ו להתגאות בטליתם של תלמידי חכמים, רק היה קשה לציין בכל פעם איזה פרטים או מראה מקומות לקטתי מתוך אוצריהם המלאים כל טוב, לכן אבקש מחילה מן המחברים, ויהי נא בעיניהם כאילו הייתי פורטם.

חלק א
שיר השירים

עם פירוש
דבש וחלב הקצר

פרק א

א שִׁיר הַשִּׁירִים

שיר שהוא מעולה מכל השירים,

אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה:

אשר נאמר להקב"ה מאת עדתו ועמו, כנסת ישראל:

﴿כנסת ישראל להקב"ה﴾ כנסת ישראל בגלותה מחלה את פני הקב"ה שיחזור ויפיע עליה כחיבתה הראשונה

ב יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ

ישראל: מי יתן וידבר עמנו הקב"ה עוד פעם פנים אל פנים, כמו שדיבר עמנו בשעת מתן תורה,

כִּי-טוֹבִים הָיָה דְּרִידְךָ מֵיָּיִן:

כי אותה חיבה שהראית לנו בשעת מתן תורה עריבה עלינו מכל עונג שעשוע ושמחה:

כנסת ישראל מזכירה לפני הקב"ה את אהבת כלולתיה וחסד נעוריה בזמן יציאת מצרים

ג לְרִיחַ שְׁמֶנֶךָ טוֹבִים

ישראל: בהתפרסם שמועת שמך הטוב אל אפסי ארץ ע"י הנוראות שעשית במצרים -

שֶׁמֶן תוֹרֶךָ שְׁמֶךָ

אז, נקרא שמך בפי הבריות 'שמן תורק', (דהיינו שמן ערב אשר מריקים אותו תמיד מכלי אל כלי), על שם שריחך הערב יוצא למרחוק ע"י הנפלאות שהנך עושה,

עַל-כֵּן עֲלָמוֹת אֱהָבוֹךָ:

ובעקבות זאת באו מאומות העולם (יתרו ורחב) להתגייר:

חלק ב
שיר השירים

עם פירוש
דבש וחלב הארוך

מבוא

✧ **כתב רש"י** (א, א) "שיר השירים קדש קדשים, שכולו יראת שמים וקיבול עול מלכותו".
ורבים נתקשו שלכאורה יותר מתאים לומר שכולו אהבת ה', שהשיר מלא ביטויים של אהבה,
אבל היכן נרמז בו יראת שמים כדי לומר עליו שכולו יראת שמים. ועוד, הרי מדרגת האהבה
גדולה מן היראה כמו שכתב הרמב"ן (שמות כ, ח), וא"כ לכאורה יש לפרש ששיר השירים נחשב
קודש קדשים משום ענייני האהבה שהוזכרו בו ולא מחמת היראה.

ועיין ברש"י למסכת ברכות (נו, ב) שמפרש ששיר השירים יש בו אהבה ויראה, וז"ל 'שיר
השירים כולו יראת שמים וחיבת המקום בלב כל ישראל', וצ"ב כנ"ל שלכאורה כולו אהבה ולא
יראה, וגם מה כוונתו בצירוף של יראה ואהבה.

ויש לפרש ע"פ דברי המהר"ל בנתיבות עולם (נתיב יראת השם פ"א) וז"ל "ועיקר היראה שהיא
באה מכח האהבה, כי מי שהוא אוהב את אחד הוא מכוון לעשות רצונו בכל אשר אפשר, שלא
יהיה פירוד לזאת האהבה, ובשביל כך הוא ירא לעבור רצונו גם כן אף בדבר קטן כי זה היה
ביטול האהבה, וזהו היראה שנאמר באברהם 'עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה' עכ"ל. וכע"ז
כתב האורחות צדיקים בשער האהבה ז"ל "אבל יירא מהשם יתברך כמו אדם שאוהב את אשתו
והיא אוהבתו, והוא ירא לעשות דבר כנגדה פן יאבד אהבתה כן הדבר הזה חוצב רשפי אש
אהבת הבורא יתעלה, ויירא לעבור על מצוותיו פן יפסיד אהבת הבורא יתברך. וזהו 'עבדו
את ה' ביראה' (תהלים ב, יא) היא יראת האהבה, 'וגילו ברעדה', מרוב פחד הבורא תגילו לעשות
חפצו. וזאת היראה היא יראת האהבה, ועליה נאמר (ישעיהו לג, ו) יראת ה' היא אוצרו" עכ"ל. וזהו
עיקר התוכן של שיר השירים, שאנו מצטערים על הפירוד שנעשה בינינו לבין הקב"ה מחמת
החטאים שלנו, ומשתוקקים לשוב לחיבתנו הראשונה.

ומה שכתב רש"י ששיר השירים הוא 'קבול עול מלכותו', יש לפרש ע"פ מה שכתב רש"י
בהקדמתו לשיר השירים, שכל שהשיר הוא "לומר, אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב
לי אז מעתה", כי שיר השירים אינו רק השתוקקות לקירבת אלוקים, אלא אנו אומרים 'אלכה
ואשובה', שאנו מכירים שהחטאים שלנו הם הגורמים את הריחוק וכמו שכתב רש"י שם "ומודה
על פשעיה", ואנו מתעוררים לעשות תשובה ולקבל עול מלכותו כדי 'לשוב אל אישי הראשון
כי טוב לי אז מעתה'.

✧ **כתב רש"י** שספר שיר השירים נאמר ע"י 'כנסת ישראל', וז"ל (א,א) "שיר השירים - שיר שהוא על כל השירים אשר נאמר להקב"ה מאת עדתו ועמו כנסת ישראל", וכן במדרש שיר השירים רבה נקט בכל מקום לשון כנסת ישראל בספר הזה.

והפירוש הפשוט של לשון 'כנסת ישראל' הוא כמו שפירש הראש יוסף (מבעל הפרי מגדים) בברכות (לה, ב), שכנסת ישראל היא 'עם ישראל בכללות'. וכעין זה פירש המהר"ל (גור אריה ויקרא כ, ג) ז"ל "הוא כח הכללי שבישראל שנקרא כנסת ישראל מלשון קבוץ", וכן מבואר בלשון רש"י הנ"ל שכתב 'עדתו ועמו כנסת ישראל'. (ואע"פ שבספרים ההולכים על דרך הקבלה מבואר שהמושג 'כנסת ישראל' מורה על דברים גבוהים, עי' רמב"ן ויקרא כ, ג שכתב 'שכנסת ישראל היא שכינת כבודו', וביאר המהר"ל בגור אריה שם 'שרוצה לומר הכבוד שהוא דבק בישראל נקרא כנסת ישראל', ועי' בנפש החיים שער א פרק י"ז 'סוד כנסת ישראל שהיא שורש הכנסיה של כל נשמות כלל ישראל יחד', נראה שכאן מתפרש כנסת ישראל על פי פשוטו, אע"פ שיתכן גם כאן שישנה בזה כוונה יותר עמוקה).

ומצינו שבכל מקום שמתייחסים לכלל ישראל בלשון 'כנסת ישראל', נקטו חז"ל לשון נקבה כאילו מתייחסים אל אשה יחידה, וכלשון חז"ל בכל מקום: 'אמרה' כנסת ישראל לפני הקב"ה, וכן מצינו בנ"ך שהרבה פעמים הפסוקים מתייחסים לכלל ישראל בלשון נקבה יחידה, ובפירוש הדבר כתבו המפרשים משום שמדברים לה' כנסיה'. (עי' רד"ק על הפסוק אנכי אנכי הוא מנחמכם (ישעיה נא, יב) ז"ל "אמר מנחמכם לשון רבים, ואמר מי את ותיראי לשון נקבה, ואחר כך אמר ותשכח ותפחד לשון זכר, כי כן מנהג המקרא כשמדבר כנגד כנסת ישראל, כשמדבר בלשון רבים מדבר כנגד הפרטים, וכשמדבר לשון יחיד מדבר כנגד הכלל, וכשמדבר בלשון נקבה מדבר כנגד הכנסיה").

ואולי יתכן טעם הדבר ששייך על כלל ישראל בכללותם לשון נקבה יחידה, דלשון זה מרמז על הענין שהקב"ה ברוב חסדו מתייחס אלינו כאילו אנו אשתו כביכול, וכמו שמבואר בכל שיר השירים, וכמו שכתב המהר"ל בגור אריה (במדבר ה, יב) "כי ישראל נקראים אשה להקב"ה כדכתיב 'אם לא תדעי לך היפה בנשים', ובהרבה מקומות נקראים אשה". וז"ל הנתיבות בהקדמתו לשיר השירים "ומכנה ישראל לארוסה להורות חסדו עמנו שמשמח עלינו כמשוש חתן על כלה, אף שהוא יתברך אין לו צורך אלינו הגדיל חסדו עמנו ושמח עצמו עלינו כאילו הוא צריך אלינו".

ומה שנאמר בלשון יחיד מורה על הענין שכל ישראל נחשבים כנפש אחת, וכמו שכתב התומר דבורה (פ"א הרביעית) "כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו בפני שהנשמות כלולות יחד", ומשום הכי שייך עלינו לשון יחיד.

ובאמת הקירבה הגדולה הזאת שיש לנו עם הקב"ה שמחבב אותנו וקורא לנו אשתו כביכול, שייכת דווקא לבחינה זאת שכלל ישראל נחשבים נפש אחת ויש אחדות בינינו, כי רק ע"י האחדות הקב"ה משרה את שכינתו עלינו, כדאיתא בזהר (ח"ג דף פא, א) "והוא באחד ומי ישיבנו,

לא שארי קודשא בריך הוא ולא אשתכח אלא באחד, וביאר הגר"א (משלי ו, יט) "כלומר כאשר ישראל באחדות אז השכינה שורה בישראל" (ע"ע בספר חרדים פרק ז').

אע"פ שרש"י ברוב המקומות בפירושו על שיר השירים נקט הכינוי 'כנסת ישראל' ופירשו בלשון נקבה יחידה, שיניתי בביאורי לפרשו בלשון רבים כדי שיהא יותר מובן לקורא שמדברים על כל ישראל, ורק בכותרות שלפני כל ענין חדש בדרך כלל השתמשתי בכינוי כנסת ישראל ובלשון נקבה יחידה.

« שמות המחברים שאינם ידועים כל כך שהובאו בהערות »

רבי יהושע אבן שועיב - תלמיד הרשב"א (נדפס במקראות גדולות אורים גדולים)
פירוש המיוחס לרמב"ן - לאחד מרבותיו של הרמב"ן רבינו עזרא או רבינו עזריאל (עי' כתבי הרמב"ן להרב
ח.ד. שעועל)

אילת אהבים - רבי שלמה אבן אלקבץ הלוי - מחכמי צפת בתקופת הבית יוסף - בעל פיוט 'לכה דודי'
- נפטר בשנת של"ו

רבי אלישע גאליקו - מעיר צפת - תלמיד הבית יוסף והוסמך על ידו ושימש כחבר בית דינו - נפטר
בשנת של"ח (נדפס במקראות גדולות אורים גדולים)

באר היטב - על פירוש רש"י עה"ת וחמש מגילות מרבי משה מת, מתוך ספרו הואיל משה - תלמיד
המהרש"ל - השלים ספרו בשנת שנו"ו - כל השפתי חכמים על שיר השירים לקוח מספר זה עם קצת
שינויים קלים אבל לא העתיק כל דבריו

עקידת יצחק - רבי יצחק בן רבי משה עראמה - נפטר בשנת רנ"ד (נדפס במקראות גדולות אורים גדולים)
רינת דודים - רבי אליהו בן רבי משה לואנץ - תלמיד המהר"ל מפראג - נפטר בשנת שצ"ו (נדפס במקראות
גדולות אורים גדולים)

שר שלום - רבי שמואל בן רבי יצחק אריפול - מחכמי צפת בתקופת הבית יוסף - רבי משה בן מכיר
בעל הסדר היום נתן הסכמה על ספרו - הספר נדפס לראשונה בשנת של"ט (נדפס במקראות גדולות אורים
גדולים)

באר רחובות - על פירוש רש"י תנ"ך מרבי יצחק אייזק אורבאך - רבי נתנאל ווייל בעל הקרבן נתנאל
על הרא"ש נתן הסכמה על ספרו וכתב עליו 'התורני המדקדק הגדול'
גן בשמים - רבי שלמה בן חיים חייקיל יאנאווסקי - נדפס בשנת תרס"א
דברי ידידיה - רבי אריה לייב בן ר' ידידיה ליפקין - אב בית דין בעיר קרטינגא - בן אחיו של רבי ישראל
מסאלאנט

מלא עומר - מהר"ל צינץ אב"ד פלאצק

עבודת הגרשוני - רבי גרשון בן רבי אברהם אחי הגר"א מווילנא

ראשון לציון - רבי חיים בן עטר, בעל אור החיים על התורה

צדור המור - מרבי יעקב מליסא בעל נתיבות המשפט וחוות דעת על שו"ע

השיר לשלמה - ר' שמואל חיים דוד הלפרין שליט"א - בני ברק

סגולת ישראל - ר' משה יעקב קנר שליט"א - טורנטו, קנדה

רינת יצחק - ר' יצחק סרצקין שליט"א - ראש ישיבה ושיבת טלז ומתיבתא דלייקוואד

פירוש רש"י על שיר השירים מפורש ומבואר - ר' שמעון דיסלדורף שליט"א - בני ברק

שירת דוד - ר' דוד גלדבערג שליט"א ראש ישיבה ושיבת טלז - ויקליף אוהיו

ראשונים

אחרונים

קדמונים

אחרונים

מחברי זמננו
שליט"א

פרק א

א שיר השירים

שיר שהוא מעולה מכל השירים¹,

אשר לשלמה:

אשר נאמר להקב"ה² מאת עדתו ועמו, כנסת ישראל³:

מקורות וביאורים

1. שיר שהוא מעולה מכל השירים. שכל השירים קודש ושיר השירים קודש קדשים, שכולו יראת שמים וקבול עול מלכותו (רש"י). עי' במבוא מה שנתבאר בטעם הדבר שנקרא 'כולו יראת שמים וקבול עול מלכותו'.
2. אשר נאמר להקב"ה. שנו רבותינו כל שלמה שבשיר השירים קודש (ר"ל שהכוונה להקב"ה, ונקרא 'שלמה' על שם שהוא-) 'מלך שהשלום שלו' (רש"י). וז"ל המדרש (במד"ר פרשה יב) "המלך שלמה - זה הקב"ה, שהשלום שלו שהוא עשה שלום עם ישראל מן התחרות שהיה לו עמהן מן מעשה העגל" (ע"ש עוד).
3. כנסת ישראל. עי' במבוא בביאור הכינוי 'כנסת ישראל'.

רשימת מקורות

- (א) שיר השירים אשר לשלמה. שנו רבותינו (שנועות לה, ג) כל שלמה האמורים בשיר השירים קודש, מלך שהשלום שלו. שיר שהוא על כל השירים אשר נאמר להקב"ה מאת עדתו ועמו כנסת ישראל. אמר רבי עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קודש ושיר
- השירים קודש קדשים. אמר ר' אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל סאה חטים ונתנה לנחתום, אמר לו הוצא לי כך וכך קולת כך וכך סובין כך וכך מורסן וסליח לי מתוכה גלוסקי' אחת מנופה ומעולה. כך כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קדשים (מנחם מנחם ס"ה) שכולו

« כנסת ישראל להקב"ה » כנסת ישראל בגלותה מחלה את פני הקב"ה שיחזור ויפיע עליה כחיבתה הראשונה

ב. יִשְׁקֵנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּיהוּ

ישראל: מי יתן וידבר עמנו הקב"ה עוד פעם⁴ פנים אל פנים, כמו שדיבר עמנו בשעת מתן תורה⁵,

כִּי־טוֹבִים הָיָה מִיָּין:

כי⁶ אותה חיבה שהראית לנו בשעת מתן תורה עריבה עלינו מכל עונג שעשוע ושמחה:

מקורות וביאורים

4. מי יתן וידבר עמנו הקב"ה עוד פעם. כמו שאנו מובטחים מאתו שיופיע עוד עלינו, לבאר לנו סוד טעמיה ומסתר צפונותיה של תורה (רש"י). והבטחה זאת נאמרה לישראל בשעת מתן תורה, לאחר שהתחרטו על מה שאמרו למשה 'דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות' (שמות כ, טז). ו"ל המדרש רבה כאן 'חזרו על משה ואמרו לו משה רבינו לוואי יגלה לנו פעם שניה, לוואי ישקני מנשיקות פיהו וכו' אמר להם אין זו עכשיו, לעתיד לבוא הוא שנאמר (ירמיה לא, לב) נתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה".

5. פנים אל פנים כמו שדיבר עמנו בשעת מתן תורה. כדכתיב 'פנים בפנים דבר ה' עמכם בהר מתוך האש' (דברים ה, ד), וקאי על ב' הדברות הראשונות ששמעו מפי הקב"ה בעצמו כדאיתא בגמ' (מכות כד, א) 'אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום'. ו'פנים אל פנים' הוא הנמשל של 'ישקני מנשיקות פיהו' דהיינו נשיקת פה אל פה, כמו שביאר האבן עזרא שבמקום שנאמר וישק 'לפלוגי' וכדומה אין הכוונה לנשיקת פה אל פה, אבל כשנאמר וישק 'פלוגי' בלי למ"ד היא נשיקת פה אל פה, וכאן שנאמר ישקני ולא ישק לי היא בקשת נשיקה פה אל פה. ועי' בגר"א שמפרש המשמעות של פה אל פה בדרך אחרת.

דש"י

יראת שמים וקיבול עול מלכותו: (נ) ישקני היד ועל הכתף, אך אני מתאווה ושוקקת להיותו מנשיקות פיהו. זה השיר אומרת נפיה בגלותה ובאלמנותה מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מאז. לפי שיש מקומות שנושקין על גב

פירוש המילים עם מקורות

(ב) דודיק. אהבתך וחיבתך (מזרח ניו). מיין. וותר מכל עונג. יין הוא לשון סעודת עונג ושמחה, שכל סעודה נקראת על שם היין, וטובו דודיק מיין' היינו שהם טובים יותר מכל עונג (רש"י).